

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ

Збірник наукових праць

**Випуск 7
Том 2**

Засновано у 2015 році

Рівне – 2018

УДК 37 : 005.591.6

I - 66

ББК 74.200

Інноватика у вихованні : зб. наук. пр. Вип. 7. Том 2 / упоряд. О. Б. Петренко ; ред. кол. : О. Б. Петренко, Т. С. Ціпан, Н. М. Гринькова та ін. – Рівне : РДГУ, 2018. – 268 с.

До збірника увійшли наукові праці, здійснені у галузі теорії і методики виховання. Статті спрямовані на багатоаспектне висвітлення основних напрямів, сучасних підходів до змісту, форм і технологій виховного процесу, починаючи від дошкілля і завершуючи вищою школою.

Редакційна колегія:

Головний редактор: **Петренко Оксана Борисівна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Заступник головного редактора: **Ціпан Тетяна Степанівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Відповідальний секретар: **Гринькова Надія Михайлівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної ради:

Сухомлинська О. В., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, головний науковий співробітник відділу історії освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

Бех І. Д., доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України, директор Інституту проблем виховання НАПН України;

Пустовіт Г. П., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри природничо-математичних дисциплін Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;

Павелків Р. В., доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Коберник О. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Лобода С. М., доктор педагогічних наук, професор, доктор габілітований, професор звичайний Вищої школи інформатики і прикладних наук (м. Лодзь, Республіка Польща).

Члени редколегії:

Безкоровайна О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету;

Карпенчук С. Г., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Ламаукас В., доктор соціологічних наук, професор, директор науково-методичного Центру «Scientia Educologica», професор Шяуляйського університету (м. Шяуляй, Литовська Республіка);

Литвиненко С. А., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Малолєпши Елігіуш, др. хаб., професор, декан педагогічного факультету Академії імені Яна Длугоша в Ченстохові;

Пелех Л. Р., доктор педагогічних наук, професор, зав. кафедри міжкультурної комунікації та історії світової літератури Рівненського державного гуманітарного університету;

Пелех Ю. В., доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи Рівненського державного гуманітарного університету;

Потапчук Т. В., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Сойчук Р. Л., доктор педагогічних наук, професор, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Стоклоса К., доктор наук, професор, Інститут Зигмунд-Неуман (Дрезден, ФРН);

Федяєва В. Л., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту Херсонського державного університету;

Шмид К., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри історії і теорії виховання Жешувського університету (м. Жешув, Республіка Польща);

Шугасва Л. М., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету;

Яшук І. П., доктор педагогічних наук, професор, декан факультету початкової освіти та філології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії;

Бісовецька Л. А. кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методик початкового навчання Рівненського державного гуманітарного університету;

Баліка Л. М. кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 21161-10961Р.

Наказом МОН України № 515 від 16.05.2016 р.

Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету «Інноватика у вихованні» включений до Переліку наукових фахових видань України (галузі науки – педагогічні).

Упорядники: **проф. Петренко О.Б., доц. Ціпан Т.С.**

Науково-бібліографічне редагування: **наукова бібліотека РДГУ.**

Рецензенти: **Сейко Н. А.** – доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової і міжнародної роботи Житомирського державного університету імені Івана Франка;

Кравченко О. О. – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол №3 від 29 березня 2018 р.)

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2018

ЗМІСТ

Петренко О. Б. Дефініція і сутнісне наповнення поняття «освітнє середовище» у контексті сучасної освітньої парадигми	6
Кравченко О. О. Problematyka wdrażania podejścia płci w procesie szkolenia pracowników społecznych.....	17
Черній А. Л., Пустовіт Г. П. Інноваційні зміни в системі післядипломної педагогічної освіти: регіональний контекст.....	25
Карпенчук С. Г. Європейські цінності – цінності загальнолюдські.....	34
Бабійчук С. М. Ретроспективний аналіз ролі освіти та науки у братських школах України.....	46
Баліка Л. М. Актualізація поглядів видатних українських педагогів щодо ролі книги та читання у вихованні особистості....	53
Бричок С. Б. Ідеї вивчення дитини дошкільного віку і оточуючого її середовища у спадщині С. Моложавого (20-30- рр. XX ст.).....	60
Гринькова Н. М. Вікові аспекти морального виховання молодших школярів: ретроспективний аналіз.....	74
Гудовсек О. А. Стан дослідженості проблеми підготовки майбутніх учителів галузі мистецтва в Україні.....	82
Журба К. О. Підготовка вчителів до виховання смисложиттєвих цінностей у школярів основної і старшої школи.....	91
Колупаєва Т. Є. Особливості професійної готовності майбутнього вчителя до роботи у початковій школі.....	102
Косарева О. І. Психолого-педагогічна сутність взаємин батьків та дітей дошкільного віку.....	114
Косенчук О. Г. Інноваційна особистість майбутнього педагога дошкільної освіти як наукова проблема.....	123
Магрламова К. Г. Нормативно-правова база професійної підготовки майбутніх лікарів у вищих медичних навчальних закладах Великої Британії.....	131
Машкіна Л. А. Творча спадщина А. С. Макаренка в контексті розвитку дошкільної освіти в Україні.....	140
Машовець М. А. Трудове виховання дітей дошкільного віку: пошук нових ідей.....	147
Найда Р. Г. Проблема аксіологізації підготовки майбутніх педагогів у сучасній системі освіти.....	154
Оксенюк О. В. Сучасний стан дитячих будинків сімейного типу на Рівненщині.....	163
Омеляненко А. В. Жанри професійної комунікативної культури майбутніх фахівців дошкільної освіти.....	170
Петренко С. В. Gamification як інноваційна освітня технологія	177

Руденко Н. М., Федорова Н. В. Професійна підготовка майбутніх вихователів спеціальних закладів дошкільної освіти у сфері навчання і виховання дітей із затримкою психічного розвитку.....	185
Сілков В. В., Сілкова Е. О. Шляхи формування професійних компетентностей у майбутніх вчителів початкових класів.....	194
Стельмашук Ж. Г., Панчук А. П. Проблема дисциплінованості учнів у контексті формування нової української школи.....	205
Ціпан Т. С. Сутність і наукові визначення феномену акмеологія.	212
Шулигіна Р. А. Історико-педагогічний і сутнісний аналіз проектного навчання майбутніх педагогів.....	221
Доробки молодих науковців	
Войтович О. В. Формування емоційної стійкості майбутнього вихователя в процесі професійної підготовки.....	230
Олійник О. М. Культивування емоційної культури як ціннісної потреби дитини дошкільного віку.....	239
Ратинська І. В. Гуманізація виховного середовища закладу вищої освіти у вихованні моральної відповідальності студентів..	247
Тараджук Д. О. Принцип індивідуалізації – основа розбудови інклюзивного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти.....	256

показателям при выполнении профессиональной деятельности; практической готовности, определяющей потенциальную возможность овладения системой профессиональных знаний, умений и навыков; моральной готовности, основывающейся на осознании важности профессии и позитивном отношении к будущей деятельности и стремлении к максимальному использованию собственных сил и возможностей в будущей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: готовность к профессиональной деятельности, компетентность, образовательные технологии, методическая компетентность, учитель начальной школы.

Abstract. The article deals with the scientific approaches and directions of the readiness of the future primary school teacher to carry out professional activities. In the article it is shown that readiness is a complex integrative characteristic of the subject of labor and contains motivation, knowledge, skill, experience that ensure achievement of high performance in the performance of professional activities. It is established that its structure includes: *psychological readiness*, which provides for a conscious attitude to the activity according to individual indicators and capabilities; *practical readiness*, which determines the potential possibility of mastering the system of professional knowledge, skills and habits; *moral readiness*, which is based on the recognition of the importance of the profession, as well as on a positive attitude to future activities and the desire to maximize the use of their own forces and capabilities in future professional activities. All this causes considerable interest in subsequent scientific research.

Key words: readiness for professional work, competence, educational technologies, methodological competence, elementary school teacher.

Стаття надійшла до редакції 13.03.2018

О. І. Косарева

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА СУТНІСТЬ ВЗАЄМИН БАТЬКІВ ТА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті висвітлено погляди вітчизняних та зарубіжних учених на зміст понять «взаємини», «батьківсько-дитячі взаємини». Акцент здійснено на тому, що взаємини між батьками і дітьми – це процес та результат індивідуального вибіркового відображення сімейних зв'язків, що опосередковують внутрішню та зовнішню активність, а також переживання батьків та дітей у їхній спільній діяльності. Батьківсько-дитячі взаємини пов'язані з реальною взаємодією батьків та дітей, у них яскраво проявляються соціально-психологічні закономірності.

Ключові слова: взаємини, батьківсько-дитячі взаємини, діти

дошкільного віку, батьки, сім'я.

Постановка проблеми. Процес формування людської особистості невіддільний від соціального середовища, в якому вона живе і діє. З першого дня життя дитина тісно зв'язана з іншими людьми і не може розвиватися як особистість без спілкування та взаємодії з ними.

У працях відомих психологів (Л. Виготського, О. Запорожця, М. Леонтьєва, М. Лісіної) переконливо показано, що дитина з'являється на світ, лише маючи потенційну можливість стати людиною. Вона реалізує цю можливість і справді стає людиною завдяки тому, що засвоює соціально-історичний досвід, нагромаджений людством упродовж багатьох століть. Суть і зміст розвитку дитини, власне, і полягає в засвоєнні цього досвіду в процесі спілкування з оточуючими людьми.

Стиль сімейних взаємин, соціальна спрямованість батьків, їхня педагогічна культура, рівень моральної вихованості – все це формує у дитини дошкільного віку ставлення до навколишньої дійсності і насамперед до людей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У психолого-педагогічній науці накопичений значний теоретичний матеріал з проблеми батьківсько-дитячих взаємин. Дослідження проблем сім'ї та сімейного виховання здійснювали Ю. Азаров, Т. Алексеєнко, Л. Артемова, О. Кононко, В. Котирло, Т. Маркова, Ю. Приходько, А. Співаковська, М. Стельмахович, О. Сухомлинська.

Сутність і закономірності взаємодії батьків і дітей у сучасних умовах стали предметом наукових пошуків О. Докукіної, К. Журби, О. Кононко, Т. Кравченко, В. Кузя, С. Ладивір, В. Оржеховської, З. Плохій, Л. Повалій, Т. Поніманської, В. Постового, О. Хромової тощо. Рання досвід взаємодії батьків з дітьми досліджували А. Адлер, Е. Берн, Дж. Боулбі, Д. Віннікот, М. Кляйн, М. Лісіна, А. Фрейд, З. Фрейд, Е. Фромм, К. Хорні та ін.

Експериментальний аналіз специфіки батьківсько-дитячих взаємин проведений у дослідженнях А. Варги, Ю. Гіппенрейтер, В. Гарбузова, О. Захарова, Е. Ейдемільера, О. Сидоренко, Е. Юстицька. Проблеми спільної роботи закладів дошкільної освіти із сім'єю та педагогічної освіти батьків знайшли висвітлення в дослідженнях В. Безлюдної, Д. Дзинтере, Л. Загік, В. Іванової, М. Машовець, Л. Островської, О. Яницької та ін. [5].

Метою статті є теоретичний аналіз особливостей взаємин батьків і дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на значну кількість теорій, на сучасному етапі поняття «міжособистісні взаємини» залишається об'єктом постійних дискусій. Взаємини у психолого-педагогічному баченні, перш за все, мають особистісний вимір вивчення, тому ми розглядаємо їх у руслі теорій, що характеризують міжособистісні взаємини як складну й активну форму відносин або стосунків з наявними

зв'язками між сторонами, що реально взаємодіють [7].

Актуальною в контексті проблеми нашого дослідження є позиція О. Кононко, яка зазначає, що міжособистісні взаємини – це «явище, що виникає в групі людей і виявляється у взаємопізнанні, взаємопереживанні і взаємовпливові» [4, с. 251]. Вона вказує, що міжособистісні взаємини людей будуються на трьох своєрідних принципах – суперництва, компромісу та кооперації, які повинні бути оптимально збалансовані [4].

Уперше термін «відносини» у психологічну літературу ввів О. Лазурський, характеризуючи принципи організації психологічних відносин як внутрішні переживання та зовнішні дії, вибіркового характеру яких визначає індивідуальну своєрідність кожної конкретної особистості. Розвинув теорію відносин В. М'ясищев, зробивши спробу розмежувати в міжособистісних відносинах внутрішнє та зовнішнє через їх неузгодженість. «В умовах вільної взаємодії можуть виявлятися справжні відносини, але в умовах, де відсутня свобода, в умовах залежності однієї людини від іншої справжні відносини під час взаємодії не виявляються, навпаки, маскуються. Характер взаємодії залежить не тільки від відносин, а й від зовнішніх обставин та становища людей, які вступають у взаємодію» [7, с. 115-120]. Як зазначає В. М'ясищев, відносини є однією з форм відображення людиною навколишньої дійсності, об'єктивних соціальних зв'язків. Взаємодія людини з довкіллям і з самою собою є завжди найспецифічнішою характеристикою особистості.

Зазвичай термін «відносини» у психолого-педагогічній літературі вживають як синонім термінів «стосунки», «взаємини». Поняття «стосунки» означає певну дію, яка виявляється в тому, що когось щось стосується. Вона має такі характеристики: 1) суб'єкт (джерело) стосунків; 2) об'єкт, кого це стосується; 3) зміст, тобто що саме стосується [7]. Загалом дослідники оперують низкою понять: «відносини» (О. Бодальов, В. М'ясищев, С. Рубінштейн.); «взаємини» (М. Боришевський, О. Кононко), «стосунки» (Б. Ананьєв, І. Бех) [3; 4; 7; 10]. Залежно від теоретичної концепції вивчення взаємодії людей дослідники міжособистісних взаємин у сім'ї застосовують близькі за змістом поняття: «стосунки батьків та дітей» (О. Докукіна, В. Заслуженюк, Т. Кравченко, В. Постовий, О. Хромова), «взаємини батьків і дітей» (Т. Алексєнко, О. Кононко), «сімейні стосунки» (В. Оржеховська, Л. Повалій).

У концепції особистісно зорієнтованого виховання І. Беґа використовується поняття «ставлення» як видове стосовно категорії «відносини». «Психологічною структурою людського ставлення є пізнавально-емоційні утворення, їх специфічне поєднання. Ставлення особистості виникає в процесі накладання її емоцій на предмет, що певною мірою усвідомлюється, пізнається нею. Тож будь-яке за змістом ставлення завжди має переживатися людиною» [3, с.21]. Саме провідна роль емоційного компонента розкриває сутність «ставлення» як вибіркoву позицію однієї особистості щодо іншої в міжособистісних взаєминах. У

концепції І. Беха міжособистісні взаємини трактуються як «система соціальних взаємовідносин, на основі яких будується життєдіяльність особистості». Він стверджує, що «своєчасний перехід від співдії до співпраці є формою особистісного зближення» [3, с. 121].

Серед інших аспектів вивчення взаємин особливе місце посідають дослідження взаємин батьків та дітей. Побудова дослідження, що ставить за мету виявити особливості взаємин батьків з дітьми дошкільного віку, неможлива без аналізу уявлень про структуру батьківсько-дитячих взаємин, що існують на сучасному етапі, та її компонентів, які мають першочергове значення для розвитку особистості дитини.

Зарубіжні вчені Е. Берн, Дж. Боулбі, Р. Дрейкурс, Е. Ейдемільлер, Р. Кемпбелл, М. Растомжі, Г. Фігдор, Р. Фішер відзначають вирішальну роль цих взаємин у розвитку особистості. У роботах А. Адлера, Д. Віннікота, Дж. Добсона основна увага приділена формуванню особистісних якостей і властивостей дітей різних вікових категорій, гуманному вихованню особистості дитини в сім'ї [1].

Своєрідність психічного розвитку дітей О. Леонтьєв пояснював тим, яке місце вони займають у системі людських стосунків: «Це та реальна позиція дитини, з якою перед нею розкривається світ людських взаємин, позиція, яка обумовлена об'єктивним місцем, зайнятим нею в цих взаєминах... Те, що безпосередньо визначає розвиток психіки дитини, – це саме її життя, розвиток діяльності як зовнішньої, так і внутрішньої. А її розвиток, у свою чергу, залежить від наявних життєвих умов» [6, с. 202]. Він указував на те, що саме сім'я виступає «транслятором соціального досвіду», а механізмом передачі, «трансляції» цього досвіду виступають дитячо-батьківські взаємини [6, с. 168]. Останні розглядаються М. Сапоровською як процес та результат індивідуального вибіркового відображення сімейних зв'язків, що опосередковують внутрішню та зовнішню активність, а також переживання батьків та дітей у їхній спільній діяльності [9]. Батьківсько-дитячі взаємини пов'язані з реальною взаємодією батьків та дітей, у них яскраво проявляються соціально-психологічні закономірності.

Основними структурними компонентами батьківсько-дитячих взаємин є ставлення дорослого до дитини та ставлення дитини до батьків. Безперечно, що ці два компоненти тісно пов'язані один з одним, але неоднозначні. Специфіку взаємин між батьками та дітьми детермінує ставлення дорослого до дитини, тому що вона не виступає суб'єктом тих процесів, які призводять до дії детермінанти батьківського ставлення.

У структурі батьківського ставлення О. Бодальов та В. Столін виділяють три компоненти: емоційний, когнітивний та поведінковий. Зокрема, емоційний компонент включає в себе сукупність переживань, пов'язаних з дитиною, інтегральне прийняття або відторгнення дитини. Ця складова займає провідне положення в структурі батьківського ставлення й визначає особливості його прояву. Когнітивний компонент батьківського

ставлення містить у собі адекватне й неадекватне уявлення дорослого про характер, потреби, інтереси, цінності своєї дитини. Форми спілкування з дитиною, види та способи контролю її поведінки містить у собі поведінковий компонент батьківського ставлення. Поведінкові впливи на дитину можуть мати різну міру прояву: від домінування дорослого до майже повної його відсутності (автономія дитини). Кооперація дорослого з дитиною та потурання їй знаходяться між крайніми полюсами домінування та автономії [10].

Таким чином, батьківсько-дитячі взаємини, з одного боку, виступають як регулятори поведінки їх учасників, а з іншого – опосередковують розвиток особистості дитини. Ці взаємини суб'єктивуються в системі різних почуттів, переживань, стилів спілкування між батьками та дітьми, поведінкових стереотипах, що практикуються в цьому спілкуванні.

Другим структурним компонентом батьківсько-дитячих взаємин, як ми зазначали, є ставлення дитини до батьків. Воно, своєю чергою, як зазначає фінський учений Ю.Хямляйнен, визначається внутрішньою активністю дитини, її сприйняттям сім'ї та свого місця в ній, переживаннями, пов'язаними із сімейними взаєминами.

Неофрейдисти вказують на специфіку батьківської та материнської любові, а також на різницю їхніх виховних впливів на дитину. Відмінність материнської любові від батьківської Е. Фромм убачає в тому, що перша – безумовна, а друга – умовна. Материнська любов до дитини не залежить від поведінки дитини. Без материнської любові з життя дитини зникає почуття гарантованої захищеності, емоційного комфорту, а також цінності своєї особистості. Батьківська любов обумовлена схожістю дитини на батька своєю поведінкою, слідуванням його порадам та очікуванням, виконанням установлених обов'язків. Батько втілює світ речей, думок, закону та порядку. Обумовлена батьківська любов відкрита для впливу, її можна домагатися, заслужити. На відміну від любові материнської, її можна контролювати. Негативною стороною батьківської любові є те, що її можна втратити в разі неслухняності. Від народження дитині потрібна безумовна материнська любов, яка фізіологічно та психічно забезпечує дитині емоційний комфорт. Після 6 років дитині вже потрібна батьківська любов, його керівництво. Якщо мати забезпечує дитині безпеку життя, то батько вчить вирішенню соціальних проблем. Ця любов керується принципами та очікуваннями. Батьківська любов сприяє розвитку в дитини почуття власної сили. Синтез материнської та батьківської любові у свідомості дитини – основа її духовної зрілості. Слабке їх синтезування призводить до виникнення відхилень у психічному розвитку дітей.

У дослідженнях більшості вчених батьківсько-дитячі взаємини вивчаються головним чином у підсистемі «мати – дитина». Згідно з Дж. Боулбі, головним результатом взаємодії між матір'ю та немовлям є розвиток у дитини емоційної прихильності до матері. Система

прихильності – одна з основних систем поведінки, яка дозволяє індивіду триматися поблизу одного або декількох важливих для нього осіб і проявляється тільки в ситуації страху, втоми та хвороби. Подальший розвиток цієї концепції призвів до розширення функцій прихильності – від забезпечення безпеки, що дозволяє долати перешкоди в ранньому дитинстві, до «надійної бази», яка сприяє розвитку всіх видів навичок та вмінь у більш пізні вікові періоди [11].

У роботах Т. Бразельтон дитячо-материнська взаємодія розглядається як організація діадної поведінки. У цьому підході враховується як сенситивність матері щодо дитини, так і підкреслюється здатність дитини брати участь у взаємодії. Взаємодія розглядається як система, що регулюється обома партнерами, які постійно вносять зміни у свою поведінку на основі зворотного зв'язку з іншими. Таким чином, у цих діадних взаєминах мати виділяється як особливий об'єкт, взаємодія з яким опосередковує ставлення до оточуючих та специфіку комунікативного стилю дитини [12].

Узагальнюючи зазначені вище концепції, можна зробити висновок про те, що для успішного подолання складних ситуацій для дитини найбільш значущими є емоційно близькі стосунки з матір'ю, які сприяють ефективній протидії труднощам, забезпечують їй почуття безпеки, знижують рівень тривоги. Тому при зіткненні зі складною ситуацією дитина використовує стратегію прихильності, що передбачає її активну поведінку, спрямовану на встановлення близькості з матір'ю.

Важливою характеристикою взаємин батьків і дітей є взаєморозуміння батька і матері, взаємодія материнських і батьківських оцінок у ставленні до дитини, пред'явлення вимог і заборон дитині та розв'язання проблемних і конфліктних ситуацій у сім'ї.

Спілкування в сім'ї, вважає О. Кононко, дає дитині змогу виробити власні погляди, норми, настановлення, ідеї, що є для неї важливими засобами пробного застосування власних уявлень і опрацювання майбутніх відносин з людьми. Важливим є, як указує психолог, набуття дитиною вмінь та навичок практичного спрямування [4].

Зокрема, Т. Алексєнко наголошує, що гуманні взаємини батьків і дітей – це насамперед різновид моральних стосунків, які виявляються в доброзичливості, довірі, повазі, турботі, допомозі, справедливості, непримиренності до зла, жорстокості, насилля [2, с. 34]. За даними досліджень К. Журби, Л. Повалій, І. Сіданіч, єдність духовних інтересів та ідеалів членів сім'ї є вагомим чинником зміцнення їхніх взаємин, що, своєю чергою, безпосередньо впливає на формування духовності дитини, поваги до батьків – важливого компонента взаємин батьків і дітей.

Відтак, О. Кононко наголошує на тому, що емоційна основа взаємин батьків і дітей є важливою рисою міжособистісних взаємин у сім'ї. Характер емоційного зв'язку у взаєминах батьків і дітей природно різниться: з боку батьків емоційний зв'язок є материнсько-батьківською

любов'ю, а з боку дитини – прихильністю. Зауважимо, що феномен любові дитини до батьків досліджено мало, а розв'язання проблеми ставлення дитини до батьків обмежується створенням теоретичної моделі прихильності. «Прихильність дитини, – відзначає І. Бех, – має суттєве значення для визначення душевного і психологічного стану її особистості: ставлення до себе, до світу, різноманітних переживань, пізнавальних і творчих здібностей». Автор вважає, що основою прихильності дитини є емоційне особистісне ставлення до неї дорослого [3, с. 35].

Реально прийняті в сім'ї життєві цінності визначають конкретну систему вимог, що їх намагаються ставити батьки передусім через спілкування у процесі виховання дитини.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, взаємини батьків з дітьми дошкільного віку – це процес та результат індивідуального вибіркового відображення сімейних зв'язків, що опосередковують внутрішню та зовнішню активність, а також їх переживання у спільній діяльності. Батьківсько-дитячі взаємини пов'язані з реальною взаємодією батьків та дітей, у них яскраво проявляються соціально-психологічні закономірності.

Основними структурними компонентами батьківсько-дитячих взаємин є ставлення дорослого до дитини та ставлення дитини до батьків. Безперечно, що ці два компоненти тісно пов'язані один з одним, але неоднозначні. Специфіку взаємин між батьками та дітьми детермінує ставлення дорослого до дитини, тому що вона не виступає суб'єктом тих процесів, які призводять до дії детермінанти батьківського ставлення.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у вивченні впливу батьківсько-дитячих взаємин на розвиток емоційної сфери дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Адлер А. Практика и теория индивидуальной психологии: Лекции по введению в психотерапию для врачей, психологов и учителей / А. Адлер. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2002. – 214 с.
2. Алексєєнко Т. Ф. Сучасні тенденції розвитку батьківсько-дитячих стосунків / Т.Ф. Алексєєнко // Морально-духовний розвиток особистості в сучасних умовах: (Теоретико-методологічні проблеми виховання дітей та учнівської молоді): Збірник наукових праць. – К.: Пед. думка, 2000. – Кн. І. – С. 245-251.
3. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 2: Особистісно орієнтовний підхід: науково-практичні засади / І.Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 344 с.
4. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника: (Системний підхід) / О.Л. Кононко. – К.: Стило, 2000. – 336 с.
5. Косарева О. І. Педагогічні умови формування гармонійних взаємин батьків з дітьми старшого дошкільного віку: Автореф. дис... канд.

пед. наук: 13. 00. 08. / О.І. Косарева. – К.: Ін-т проблем виховання АПН України, 2006. – 20 с.

6. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н.Леоньев. – М.: Политиздат, 1975. – 304 с.
7. Мясищев В. Н. Психология отношений / В.Н. Мясищев // Избр. психол. тр. / Под ред. А.А. Бодалева; Акад. пед. и соц. наук. – М.; Воронеж, 1995.– 356 с.
8. Поніманська Т. Гуманність: ціннісний аспект. Сучасні підходи до гуманістичного виховання дошкільнят / Т. Поніманська // Дошкільне виховання. – 2002. – № 4. – С. 3-5.
9. Сапоровская М. В. Детско-родительское отношение и совладающее (копинг) поведение родителей как фактор школьной адаптации первоклассников: Автореф. дис... канд. псих. наук: 19.00.05. / М.В. Сапоровская. – Кострома, 2002. – 21 с.
10. Семья в психологическом консультировании / Под ред. Бодалёва А.А., Столина В.В. – М.: Педагогика, 1989. – 206 с.
11. Bowlby J. Childhood mourning and its implications to for psychiatry. *American Journal of Psychiatry*, 1961, 118, p. 481 – 498.
12. Brazelton T.B. *Toddlers and parents*. N.Y.: a Delta Book, 1974. – 250 p.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED:

1. Adler A. *Praktika i teoriya individual'noj psilogii: Lekcii po vvedeniju v psihoterapiju dlja vrachej, psihologov i uchitelej* [Practice and Theory of Individual Psychology: Lectures on Introduction to Psychotherapy for Doctors, Psychologists and Teachers] / A. Adler. – М.: Izd-vo Instituta Psihoterapii, 2002. – 214 s. (in Russian).
2. Aliksieienko T. F. Suchasni tendentsii rozvytku batkivsko-dytiachykh stosunkiv [Modern Progress Trends Paternal-child Relations]/ T.F. Aliksieienko // *Moralno-dukhovnyi rozvytok osobystosti v suchasnykh umovakh: (Teoretyko-metodolohichni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi): Zbirnyk naukovykh prats.* – К.: Ped. dumka, 2000. – Kn. I. – S. 245-251. (in Ukrainian)
3. Bekh I. D. *Vykhovannia osobystosti* [Education of personality]: : U 2 kn. Kn. 2: *Osobystisno oriientovnyi pidkhid: naukovo-praktychni zasady* / I.D. Bekh. – К.: Lybid, 2003. – 344 s.(in Ukrainian)
4. Kononko O. L. *Psykhologichni osnovy osobystisnoho stanovlennia doshkilnyka: (Systemnyi pidkhid)* [Psychological Bases of the Personality Becoming of Preschool Child: (Approach of the Systems)] / O.L. Kononko. – К.: Stylos, 2000. – 336 s. (in Ukrainian)
5. Kosarieva O. I. *Pedahohichni umovy formuvannia harmoniinykh vzaiemyn batkiv z ditmy starshoho doshkilnoho viku* [Pedagogical Terms of Forming of Harmonious Mutual Relations of Parents are With the Children of Senior Preschool Age]:: Avtoref. dys... kand. ped. nauk: 13. 00. 08. / O.I. Kosarieva. – К.: Ін-т проблем vykhovannia APN

- Ukrainy, 2006. – 20 s. (in Ukrainian)
6. Leont'ev A. N. Dejatel'nost'. Soznanije. Lichnost' [Activity. Consciousness. Personality] / A.N. Leontjev. – M.: Politizdat, 1975. – 304 s. (in Russian).
 7. Miasyshchev V. N. Psykholohyia otnosheniy [Psychology of Relations] / V.N. Miasyshchev // Yzbr. psykhol. tr. / Pod red. A.A. Bodaleva; Akad. ped. y sots. nauk. – M.; Voronezh, 1995.– 356 s. (in Russian).
 8. Ponimanska T. Humannist: tsinnisnyi aspekt. Suchasni pidkhody do humanistychnoho vykhovannia doshkilniat [Humanity: a Value Aspect. Modern Approaches to Humanistic Upbringing Preschoolers] / T. Ponimanska // Doshkilne vykhovannia. – 2002. – No 4. – S. 3-5. (in Ukrainian).
 9. Saporovskaja M. V. Detsko-roditel'skoe otnoshenie i sovladajushhee (koping) povedenie roditel'ev kak faktor shkol'noj adaptacii pervoklassnikov [Child-paternal Relation and Sovladajuscheje (koping) Conduct of Parents as a Factor of School Adaptation of First-class Boys]: Avtoref. dis... kand. psih. nauk: 19.00.05. / M.V. Saporovskaja. – Kostroma, 2002. – 21 s. (in Russian).
 10. Sem'ja v psihologicheskom konsul'tirovanii [A family in the Psychological Advising] / Pod red. Bodaljova A.A., Stolina V.V. – M.: Pedagogika, 1989. – 206 s. (in Russian).
 11. Bowlby J. Childhood Mourning and its Implications to for Psychiatry. American Journal of Psychiatry, 1961, 118, p. 481 – 498. (in English)
 12. Brazelton T. B. Toddlers and Parents. N.Y.: a Delta Book, 1974. – 250 p. (in English)

Аннотация. В статье представлены взгляды отечественных и зарубежных ученых на содержание понятия «отношения», «родительско-детские отношения». Акцент сделан на том, что отношения родителей и детей – это процесс и результат индивидуального выборочного отображения семейных связей, которые опосредуют внутреннюю и внешнюю активность, а также переживания родителей и детей в их совместной деятельности. Родительско-детские отношения связаны с реальным взаимодействием родителей и детей, в них ярко проявляются социально-психологические закономерности.

Ключевые слова: отношения, родительско-детские отношения, дети дошкольного возраста, родители, семья.

Abstract. The article presents the views of Ukrainian and foreign scholars on the content of the concept of “relationship”, “parent-child relationship”. The author considers parent-child relationships like the process and the result of individual selective reflection of family ties that mediate internal and external activity and feelings of parents and children in their common action. The author points out that close emotional relationships with

mother for a child are the most important ones for successful overcoming of difficult situations. These relationships support effective difficulties resistance, provide child's feeling of safety, reduce the level of anxiety. That is why in the conditions of difficult situation child uses the strategy of adherence that includes his or her active behavior focused on establishment of close relationships with mother.

Basic structural constituents of parent/child relationships are adult's attitude towards child and child's attitude towards parents. Adult's attitude towards child determines peculiarities of parent/child relationships as child is not a subject of processes that cause the effect of parents' attitude determinants.

Key words: relationships, relationships of parents and senior pre-schools, preschool children, parents, a family.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2018

О. Г. Косенчук

ІННОВАЦІЙНА ОСОБИСТІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Анотація. У статті здійснено науковий аналіз проблеми формування інноваційної особистості майбутнього педагога дошкільної освіти в системі підготовки у закладах вищої освіти. Проаналізовано стан наукових розвідок вітчизняних та світових науковців в аспекті становлення інноваційної особистості. Здійснено спробу сформулювати сутність ключових понять.

Ключові слова: особистість, інновація, інноваційна особистість педагога, індивідуальна освітня траєкторія.

Постановка проблеми. В умовах євроінтеграції освітнього процесу відбувається педагогічна трансформація, яка прямо пропорційно впливає на систему вищої освіти України, як наслідок – виникає нова соціальна потреба в інноваційному педагогові, спроможному надавати якісні освітні послуги. Вектор оновлення педагогічної системи професійної підготовки вихователя закладу дошкільної освіти змінено у зв'язку із запровадженням сучасної освітньої парадигми, прийняттям та реалізацією державних освітніх стандартів, оновленням закону України «Про освіту».

Означене питання порушується й на законодавчо-нормативному рівні, про що свідчить спектр нормативних директивів: Національну доктрину розвитку освіти (2002 р.), Закон України “Про освіту” (2017 р.), Закон України “Про вищу освіту” (2017 р.), Наказ МОН України «Про внесення змін до Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» (2017 р.), Державний стандарт вищої освіти (2017). Дані документи регламентують пріоритети національної освіти щодо

Наукове видання

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ

Збірник наукових праць

Випуск 7
Том 2

Упорядники:
проф. Петренко О.Б., доц. Ціпан Т.С.

Науково-бібліографічне редагування:
наукова бібліотека РДГУ

Підписано до друку 29.03.2018 р.
Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 24,7. Замовлення №204/1. Наклад 300

I – 66 **Інноватика у вихованні** : зб. наук. пр. Вип. 7. Том 2 / упоряд.
О. Б. Петренко ; ред. кол. : О. Б. Петренко, Т. С. Ціпан,
Н. М. Гринькова та ін. – Рівне : РДГУ, 2018. – 268с.

УДК 37 : 005.591.6
ББК 74.200

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2018

Віддруковано засобами оперативної поліграфії

ВРМ-ПОЛІГРАФ

вул. Буковинська, 3, м. Рівне, 33000;

тел.: 0362-64-21-34